

Käsittelyehdotuksia Sarah Ruhlin näytelmään *Eurydike*

Kansallisteatterissa ensi-iltansa 20.2.2013 saava Eurydike on ohjaaja Yana Rossin toteutus Sarah Ruhlin vuonna 2003 julkaisemasta modernista näytelmästä, joka pohjautuu Orfeus ja Eurydike -myyttiin. Eurydiken käsittelyehdotukset on tarkoitettu lukiolaisille, koska näytelmää suositellaan yli 16-vuotiaille ja se avautunee surrealistisen toteutuksensa takia paremmin toisen asteen opiskelijoille kuin sitä nuoremmille. Tehtävät on suunniteltu tehtäviksi näytelmän katsomisen jälkeen, ja ne voidaan tehdä ryhmässä keskustellen tai itsenäisesti essee-tyyppisinä kirjoitustehtävinä lukuun ottamatta draamaharjoituksia, jotka on tarkoitus tehdä yhdessä.

Joissain tehtävänannoissa sulkujen sisällä on johdattelua, jota voi käyttää helpottamaan alkuun pääsemistä. Joissain tehtävissä voi hyödyntää näytelmästä poimittuja tekstikatkelmia. Koska näytelmätekstiä ei ole yleisesti saatavilla kirjastoista tehtävien tueksi, tehtävät kannattaa tehdä piakkoin näytelmän katsomisen jälkeen, kun se on vielä tuoreena muistissa. Tehtävät on laatinut Suvi Aarnio Helsingin yliopiston OKL:stä.

Henkilöt

1.

Millaisen ensivaikutelman sait Orfeuksesta ja Eurydikestä alkukohtauksen perusteella? Minkä ikäisiä he ovat? Mihin miljööseen näytelmän alkukohtaus voisi sijoittua?

2.

Muuttuiko käsityksesi Eurydikestä ja Orfeuksesta näytelmän edetessä? Miten?

3.

Eurydike on kiinnostunut lukemisesta ja Orfeus musiikista. Miten he yrittävät saada toisiaan kiinnostumaan omista harrastuksistaan? Voit käyttää hyväksesi oheista katkelmaa.

Eurydike: Mitä sinä ajattelet?

Orfeus: Musiikkia.

Eurydike: Miten pystyt ajattelemaan musiikkia? Musiikin joko kuulee tai ei kuule.

Orfeus: Siinä tapauksessa kuulen sen.

Eurydike: Ai. (Tauko.) Minä luin tänään kirjaa.

Orfeus: Luitko?

Eurydike: Luin. Se oli tosi kiinnostava.

Orfeus: Sepä mukavaa.

Eurydike: Etkö halua tietää mitä se käsitteli?

Orfeus: Totta kai.

Eurydike: Siinä oli tarinoita – ihmisten elämistä – miten jotkut elämät päättyvät hyvin – ja toiset päättyvät huonosti.

Orfeus: Rakastatko sinä sitä kirjaa?

Eurydike: Rakastan – luultavasti.

Orfeus: Miksi?

Eurydike: On kiinnostavaa huomata jakavatko ihmiset – kuten kuolleet ihmiset, jotka kirjoittivat kirjoja – mielipiteesi.

Orfeus: Miksi?

Eurydike: Koska sillä tavalla on enemmän osa ihmisyyhteisöä. Siinä oli tosi kiinnostavia väitteitä.

Orfeus: Ai. Ja ovatko kiinnostavat väitteet hyviä väitteitä?

Eurydike: No – ovat.

Orfeus: Minä en tiennyt, että väitteen pitää olla kiinnostava. Luulin, että väitteen pitää olla oikein tai väärin.

Eurydike: No, nämä nimenomaiset väitteet olivat tosi kiinnostavia.

Orfeus: Sinun pitäisi ehkä keksiä itse omat ajatuksesi. Sen sijaan että luet ne kirjasta.

Eurydike: Niin keksinkin. Minä keksin ihan omia ajatuksia.

Orfeus: Totta kai keksit. Minä rakastan sitä, että sinä rakastat kirjoja. Älä ole vihainen.

4.

Eurydike mainitsee vihaavansa juhliä. Mikä tähän voisi olla syynä? Miten hääkakun vimmaisa paloittelu kuvastaa Eurydiken tunne-elämää?

Eurydike: Vihaan juhliä. Ja hääjuhla on suurin kaikista juhlista. Kaikki vieraat ovat saapuneet ja Orfeus on suihkussa. Hän on aina suihkussa kun vieraat saapuvat ettei hänen tarvitsisi tervehtiä heitä. Siksi minun on pakko tervehtiä heitä. Häät järjestetään tyttärien ja isien vuoksi. Äidit pukeutuvat hienoihin pukuihin ja yrittävät näyttää nuorilta naisilta. Mutta häät järjestetään isän ja tyttären vuoksi. Hääpäivänä he lakkaavat olemasta naimisissa keskenään. Olen aina ajatellut, että minun häissäni olisi kiinnostavampia ihmisiä.

5.

Miksi Ilkeä kiinnostava mies houkuttelee Eurydikeä? Imarteleeko Eurydikeä se, että häntä pidetään kiinnostavana vai meneekö hän vain hakemaan isänsä lähettämää kirjettä?

Mies: Oletko sinä sellainen koditon henkilö?

Eurydike: En.

Mies: Ai. Minä olen matkalla juhliin, joissa on toden totta todella kiinnostavia ihmisiä. Haluaisitko liittyä seuraani?

Eurydike: En. Lähdin juuri pois omista juhlistani.

Mies: Järjestit juhlat ja sitten vain – lähdit pois?

Eurydike: Minun oli jano.

Mies: Sinun täytyy olla todella kiinnostava henkilö, kun noin vain lähdet pois omista juhlistasi.

Eurydike: Kiitos.

Mies: Et taida välittää mitä muut ajattelevat sinusta. Minusta se on aina ollut todella kiinnostavan henkilön merkki. Miten sinusta?

Eurydike: Niin kai.

Mies: No, haluaisitko lähteä minun kanssani yhteen todella kiinnostavaan juttuun?

Eurydike: Ei, kiitos. Minä, katsos, menin juuri naimisiin.

6.

Tarkastele Kivien muodonmuutosta näytelmän edetessä. Mikä saa Kivet inhimillistymään ja ilmaisemaan empatiaa? Entä kovettumaan ja irvailemaan?

7.

Miksi Eurydiken isoäiti kuljeskelee huomaamattomana näyttämöllä? Isoäiti kuljettaa mukanaan nukkea ja ripustelee narulle nukkeja. Miten nuket kuvaavat häntä itseään, hänen muistojaan tai hänelle tärkeitä ihmisiä?

8.

Eurydiken suhde kirjoihin muuttuu tuonpuoleisessa. Miten hänen käsityksensä itsestään muuttuu samalla? Entä hänen käsityksensä Orfeuksesta ja musiikista?

Eurydike kirja kädessään: Mikä tämä on? Mikä sinä olet? Mitä sinä osaat tehdä? Mitä sinä osaat TEHDÄ? Minä vihaan sinua! Helvetti sinun kanssasi!

9.

Tarkastele Ilkeä kiinnostava mies / Tuonpuoleisen herra -hahmon muodonmuutosta näytelmän edetessä. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että hän on lopussa ”valmis olemaan mies”?

Mies: Päätit sitten jäädä meidän luoksemme. Hyvä. Aiotko ehkä ryhtyä minun morsiamekseni?

Eurydike: Minähän jo sanoin, että sinä olet liian nuori.

Mies: Sen päätän minä. Minä olen kasvanut.

Eurydike: Niin – huomaan sen.

Mies: Minä olen nyt valmis olemaan mies. Minä olen valmis – olemaan – mies.

Eurydike: Ole kiltti ja jätä minut rauhaan.

Mies: Käsken valmistella satiineja ja silkkejä. Sinä et voi vastustaa minua. Olen tehnyt valintani. Minun äitini tarpeet on tyydytetty. Minä olen nyt valmis olemaan mies.

10.

Vertaa näytelmän keskeisimpiä mieshahmoja, Orfeusta, Eurydiken isää ja Tuonpuoleisen herraa toisiinsa esimerkiksi sen suhteen, kuinka miellyttäviä, houkuttelevia, turvallisia, uskollisia tai sinnikkäitä he ovat.

11.

Kuka tai keitä henkilöitä näytelmästä mielestäsi puuttuu? Kenet tai keitä lisäisit osallistumaan tapahtumiin?

Dramaturgia

12.

Tutustu perinteiseen Orfeus ja Eurydike -taruun (lähteitä esim. <http://fi.wikipedia.org/wiki/orfeus>; Gibson, M. 1984: *Jumalia ja sankareita* tai *Ørjasæterym*. (toim.) 1984: *Satumaa: tarujen sankareita*). Miltä osin perinteinen Orfeus-myytti eroaa tästä

modernisoidusta Eurydike-näytelmästä? Mitä eroa on esimerkiksi alkuperäisen tarinan ja uuden version juonessa, henkilöissä ja näkökulmassa?

13.

Mitä eroavaisuuksia tuonpuoleisella on elävien maailmaan verrattuna? (Visuaaliset eroavaisuudet, kieli, asioiden ei-oleminen...)

14.

Missä kohdissa näytelmässä käytetään kupla-symboliikkaa, ja mitä kuplilla milloinkin halutaan ilmaista? (Saippuakuplat, ilmapallot, alamaailmaan saapuminen kuplassa, Kivien epämuodostumat...)

15.

Miksi osana näytelmää käytetään videota? Mitä tehtäviä sillä on? (Tapahtumapaikan vaihdos, katsojan etäännyttäminen tapahtumista...)

16.

Mitä mielikuvia näytelmän äänimaailma sinussa herättää? Miten näytelmän äänet ja visuaaliset ratkaisut tukevat toisiaan?

Symboliikka ja tematiikka

17.

Näytelmässä puhutaan paljon vedestä. Ensimmäisessä kohtauksessa Eurydike sanoo usein: ”Mennään veteen”. Tuonpuoleisessa Kivet puolestaan kehottavat: ”Pulahda veteen”. Mitä asioita vesi symboloi, ja mitä kaikkea veteen menemisellä voidaan tarkoittaa? Miten eri tavoin vettä käytetään lavasteissa ja näyttämötarpeistossa?

18.

Noin 500 eaa. elänyt kreikkalainen filosofi Herakleitos puhui jatkuvasta muutoksesta ja sanoi, että samaan virtaan voi astua vain kerran. Mitä lausahduksella tarkoitetaan ja miten se toteutuu tässä näytelmässä?

19.

Miten näytelmän henkilöt suhtautuvat muistamiseen ja unohtamiseen? Mitä Orfeus haluaa Eurydiken muistavan? Mitkä kohdat esittävät unohtamisen toivottavana ja mitkä vältettävänä?

20.

Ihmisillä on taipumus muistella menneitä. Vaikka alkuperäisiä tapahtumia ei enää täysin muistettaisi, niistä voidaan kuitenkin tavoittaa jotain muodostamalla niistä uusia mielikuvia. Näytelmän hahmoista Eurydiken isoäiti vaikuttaa menettäneen eniten muistiaan. Mitkä ovat asioita, joita näytelmän henkilöt haluavat muistaa? Mitä asioita he haluavat unohtettuaan opetella uudelleen? Voit tarkastella esimerkiksi isoäidin muistoja oheisesta katkelmasta:

Isoäiti: Voi, minä en koskaan oikein pitänyt siitä. Sillä maanviljely oli tavattoman raskasta työtä. Sitten hän avasi minigolfradan ja kaksi rehukauppaa. Lähtö luvasta Chicagoon. Lääkäri. Ei pitänyt kiirettä, voi veljet, hänellä oli kaikki aika maailmassa. Joulukuun viimeinen päivä – hieman lunta maassa. Mäen päälle saakka. Sairaalaan. Hän syntyi alilämpöisenä. Pidä kiirettä, pidä kiirettä! Voi, me kuviteltiin olevamme kukkulan kunkkuja. Kukkona tunkiolla. Haluaisitko pelehtiä tulppaanien keskellä? Niin John Berrymore sanoi. Vera Frenchin maine meni! Kirjoitti nimensä Moby Dickini kansilehdelle. Voi, ja se piano. Piano! Jokaikinen viikko. Postissa. Yhteensopivat siniset chincillatakit. Yhteensopivat takit.

Isä: Muistan sen.

Kivet: Etkä muista! Etkä muista! Mitään takkeja ei ollut!

Isoäiti: Eikö takkeja ollutkaan?

Isä: Älä huoli, äiti. Takit oli.

21.

Eurydike ei tuonpuoleiseen saapuessaan osaa enää puhua elävien kieltä. Eurydiken isä opettaa tyttärelleen sanoja ja lukemista, ja toisaalta hän itse yrittää palauttaa mieleensä myös muinoin oppimaansa pianomelodiaa. Kieli ja musiikki ovat kumpikin keskeisiä kommunikaatiovälineitä. Mitä eroa on musiikin ja kielen oppimisessa ja ymmärtämisessä?

22.

Miten ymmärrät sen, että tuonpuoleisessa asiat ovat toistensa vastakohtia?

Pikku kivi: Asema on kuin juna olisi, mutta mitään junaa ei ole.

Iso kivi: Junassa on pyörät, jotka eivät ole pyöriä.

Äänekäs kivi: On vain pyörän vastakohta ja höyryn vastakohta ja junan vastakohta.

23.

Näyttämöllä on tupakkavaunu, ja Eurydike luulee olevansa matkalla kuoleman valtakuntaan saapuessaan. Millaista symboliikkaa näytelmässä liitetään matkaan? (Muutos, kuolema, perille pääseminen...)

Eurydike: Vihdoinkin, kantaja! Satutko tietämään missä pankki sijaitsee? Tarvitsen rahaa. Olen juuri saapunut. Minun pitäisi vaihtaa valuuttaa valuutanvaihtopisteessä. Lähdin niin kiireellä etten ottanut matkasheckejä mukaan. Minun ei edes annettu pakata matkalaukkuani. Se on tyhjä! Aika hupaisaa, vai mitä? Tosi hauskaa – hahaa! Voin varmaan ostaa täältä uusia vaatteita. Minä haluaisin tosi paljon päästä kylpyyn.

24.

Minkälainen kuva avioliitosta annetaan näytelmässä? Vertaa näytelmän käsitystä avioliitosta ja sitoutumisesta johonkin näkemääsi elokuvaan tai toiseen näytelmään, lukemaasi kirjaan tai

kuulemaasi musiikkikappaleeseen. (Esim. *Romeo ja Julia* tai *West Side Story* -näytelmä tai elokuva; kirjoista *Kalevalassa* Väinön ja Aionon suhde; Leo Tolstoi: *Anna Karenina*; Minna Canth: *Työmiehen vaimo*; Juhani Aho: *Papin rouva*; Marguerite Duras: *Lol V. Steinin elämä*; elokuvista Lars von Trier: *Melancholia*; Tim Burton: *Corps Bride*...)

25.

Mitä merkityksiä taakseen katsominen saa näytelmässä? Miksi ihmisen on vaikea olla katsomatta taakseen? (Huom. peilirakenne: alussa Orfeus katsoo takanaan riisuutuvaa Eurydikeä, ja lopussa katsominen toistuu kohtalokkain seurauksin.) Miksi Orfeus taakseen katsoessa mitätöi Eurydiken elämän?

Eurydike: Minä en tunnista häntä! Tuo on aivan tuntematon mies!

Pikku kivi: Mene vain. Hän se on.

Eurydike: Minä haluan kotiin! Minä haluan isäni luo!

Äänekäs kivi: Sinä olet jo aikuinen. Sinulla on mies.

Kivet: KÄÄNNY YMPÄRI!

Eurydike: Miksi?

Kivet: KOSKA!

Eurydike: Typerä syy.

Pikku kivi: Orfeus uhmasi helvetin portteja löytääkseen sinut.

Äänekäs kivi: Hän soitti maailman surullisinta musiikkia.

Iso kivi: Jopa me –

Kivet: kivet –

Pikku kivi: itkimme kuunnellessamme sitä.

Eurydike: Onko tuo Orfeus?

Kivet: On, hän se on!

Eurydike: Missä hänen musiikkinsa on?

Kivet: Se on sinun päässäsi.

Orfeus kävelee hitaasti, suoraa linjaa, keskittyneenä kuin nuorallakävelijä. Eurydike lähtee seuraamaan häntä. Hän seuraa Orfeusta, muutaman askeleen tämän perässä. He kävelevät. Eurydike seuraa Orfeusta tarkasti, ottaa askeleen aina kun Orfeus ottaa askeleen. Eurydike tekee päätöksen. Hän kiihdyttää tahtia. Hän ottaa kaksi askelta aina kun Orfeus ottaa yhden. Hän saavuttaa Orfeusta.

Eurydike: Orfeus?

Orfeus hätkähtää ja kääntyy Eurydikeä kohti. Orfeus katsoo Eurydikeä. Eurydike katsoo Orfeusta. Maailma häviää.

Orfeus: Sinä pelästyit minut.

26.

Mitkä kulttuuriset järjestelmät, tarinat ja ajattelumallit vaikuttavat tapaamme tulkita näytelmää? (Esim. käsitys rakkauden katoavaisuudesta; psykoanalyttinen käsitys siitä, että tytöt ovat rakastuneita isäänsä ja pojat äitiinsä ja puoliso korvaa vastakkaista sukupuolta olevaa vanhempaa...)

27.

Mikä on mielestäsi näytelmän pääteema? (Rakastamisen vaikeus, ihmisten muuttuminen...)
Miten kyseinen teema näkyy nyky maailmassa ympärillämme?

Draamaharjoitukset

28.

Vaihtuvan tuolin menetelmä -improvisaatioharjoitus:

Valitkaa jokin kohtaaminen ja siihen ihmiset esittämään henkilöitä. Kohtauksen voi aloittaa tekstin vuorosanoja mukailleen, mutta tilanne saa kehittyä esittäjien oman mielen mukaan eri tavalla kuin näytelmässä. Katsojat saavat huutaa ”seis” ja tulla jonkun henkilön paikalle esittämään hahmoa vieden tilannetta haluamaansa suuntaan.

29.

Speksi:

Valitkaa jokin kohtaaminen näyttelijöiden ja alkakaa esittää sitä. Yleisö saa huutaa väliin omstart- ja haluamansa määreen, esimerkiksi ”omstart Turun murteella”, jolloin esitys jatkuu niin, että näyttelijät alkavat puhua Turun murretta, kunnes seuraava yleisöstä huutaa uuden määreen. Tässäkään tehtävässä ei tarvitse seurata käsikirjoitusta, vaan tilanne saa edetä vapaasti.

(Skannattuna liitteenä esimerkkejä kohtauksista, joiden pohjalta voi improvisoida.)